

Turkse oya-kant op het TRC in Leiden

Turkije staat bekend om de productie van oya, een vorm van kant die vaak wordt aangetroffen aan de randen van hoofddoeken voor vrouwen. Oya wordt al minstens 400 jaar in Turkije geproduceerd en is waarschijnlijk nog veel ouder. De productie en het gebruik ervan (met een verscheidenheid aan verschillende namen) zijn te vinden in het hele oostelijke Middellandse Zeegebied en zelfs in het hele voormalige Ottomaanse rijk.

De bibliotheek van een oya-maker, met een selectie van oya-randen die ze kon maken, waaruit klanten konden kiezen. Turkije, 2008/2009 (TRC 2009.0291).

Tegenwoordig zijn er vier basistypen oya, namelijk naaldkant, crochet or haakwerk, haarspeldkant en gemerkte vormen. De meest gebruikte techniek en de meest veelzijdige is naaldkant, waarvoor het gebruik van lange, fijne naalden is vereist en zowel 2- als 3-dimensionale vormen oplevert.

Hoofddoek met oya-rand. Turkije, 1999 (TRC 2000.0084).

Verschillende oya-motieven worden op verschillende tijdstippen gedragen, dagelijks, op bruiloften, bij rouw en op andere momenten in het leven van een vrouw. Deze momenten worden vaak gekenmerkt door subtiële variaties van oya, maar voor degenen die de boodschap kunnen lezen, vertellen ze over geluk, verdriet of soms het gevoel gewoon door te moeten gaan met het leven en de talloze kleine gebeurtenissen.

De oudere vormen van oya werden gemaakt van zijde- of katoengaren, terwijl moderne vormen over het algemeen zijn gemaakt van synthetische draden die de vorm en kleur van de objecten behouden en in een grote verscheidenheid aan vormen kunnen worden gemaakt. Populaire motieven zijn onder meer bloemen (vooral anjers, madeliefjes en tulpen), vlinders en vogels, maar ook vormen zoals geschulpt, geometrische motieven (vooral rechthoeken en vierkanten) en meer abstracte vormen. Soms worden kleine kralen, zowel zaad- als bugelvormen, gebruikt om de verschillende ontwerpen meer diepte en kleur te geven.

Oya decoratie voor een hoofddoek, naaldkant. Turkije, begin 20e eeuw (TRC 2002.0047).

Sommige van de oya-randen zijn gemaakt door vrouwen voor persoonlijk en familie gebruik, andere worden gemaakt door professionele oya-makers, die vaak in dorpen wonen en vervolgens naar hun lokale steden komen om hun handgemaakte producten te verkopen.

Oya en Leiden

In 2009/2010 presenteerde het TRC Leiden een kleine tentoonstelling over oya en kon ter voorbereiding een breed scala aan oya-kant en aanverwante artikelen verwerven, die het verhaal van de oya-productie vertellen, van de basismaterialen en gereedschappen tot het eindproduct. Denk aan naalden, vlechten, haakwerk (crochet)-naalden, haarspeldframes, een reeks synthetische garens speciaal gemaakt voor oya in verschillende kleuren, evenals 'kale' hoofddoeken zonder oya-randen, half afgemaakte vormen en complete voorbeelden. Dit deel van de oya-collectie van het TRC omvat een verscheidenheid aan hoofddoeken in verschillende materialen en versierd met gedrukte ontwerpen, voornamelijk van bloemen, maar allemaal met een breed scala aan oya-randen.

Voorbeeld van oya-rand, naaldkant, Turkije, begin 21e eeuw (TRC 2022.0066).

Een belangrijk deel van de TRC-collectie van oya zijn de meer dan zeventig kleine monsters van verschillende oya-randen. Sommige van deze voorbeelden vertegenwoordigen het repertoire van een bepaalde oya-maker op een bepaald moment, andere zijn speciaal voor het TRC gemaakt. Ze tonen de basisvormen van oya die populair waren rond 2009 en omvatten vele technieken, vormen, kleuren en toepassingen. Maar door de eeuwen heen is er een veel grotere diversiteit aan

ontwerpen en patronen gemaakt die het culturele erfgoed, de vaardigheden en enorme creativiteit van de oya-makers door de jaren heen weerspiegelen, en het TRC wil zijn collectie oya uitbreiden en zoveel mogelijk vormen opnemen.

Voorbeeld van oya-afwerking, haakwerk, Turkije, begin 21e eeuw (TRC 2022.0053).

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Stichting Güney (een Turkse organisatie hier in Leiden) en het TRC Leiden heel graag willen samenwerken aan het opbouwen van deze verzameling oyavormen en -motieven, met informatie over wie ze gemaakt heeft, hoe ze gemaakt zijn, waarom en hun symboliek. Dit zal helpen bij het vormen van een uitgebreide 'bibliotheek' die dit belangrijke, maar vaak ondergewaardeerde aspect van het creatieve leven van Turkse vrouwen weerspiegelt.

Daarnaast bereiden het TRC Leiden en de Stichting Güney momenteel een digitale tentoonstelling over oya voor die de geschiedenis, diversiteit en aantrekkingskracht van oya weerspiegelt. Deze komt later dit jaar online. Als u voorbeelden heeft van oya die u aan de TRC wilt doneren, laat het ons dan weten via info@trc-leiden.nl of via Emine Güney via stichting.guney@gmail.com.

We werken ook samen om een reeks oya-workshops te organiseren die in het TRC zullen plaatsvinden. Meer details hierover zullen binnenkort bekend worden gemaakt.

Gillian Vogelsang, directeur TRC, 22 februari 2022